

Ny dansk mejer: *Odiellus spinosus* (Bosc, 1792) (Opiliones)

Henrik Enghoff & Jan Pedersen

Enghoff, H. & J. Pedersen: A new harvestman for Denmark: *Odiellus spinosus* (Bosc, 1792) (Opiliones).
Ent. Meddr 75: 59-63. Copenhagen, Denmark 2007. ISSN 0013-8851.

Odiellus spinosus (Bosc, 1792) is recorded for the first time from Denmark, based on finds on five sites on the island of Funen in 2006. Notes are given on the general distribution of *O. spinosus* and on recent changes in the Danish opilionid fauna. An updated Danish opilionid species list is presented as well as notes on probable future additions to the list.

Henrik Enghoff & Jan Pedersen, Statens Naturhistoriske Museum (Zoologisk Museum), Universitetsparken 15, 2100 København Ø.
E-mail: henghoff@snm.ku.dk & japedersen@snm.ku.dk.

Den 22. september 2006 deltog JP i en lille ekspedition med henblik på at finde en ny dansk snudebille, *Otiiorhynchus armadillo* (Rossi, 1792), der var fundet i et boligkompleks i Odense-forstaden Tornbjerg nogle uger før. Eftersøgningen gik meget nemt idet arten var til stede i meget stort antal på beplantningen omkring bebyggelsen, specielt i hække der groede op ad husmurene. Billerne blev fundet ved at banke hækken ned i bankskærmen eller samlebakken, og således var det at Henning Liljehult også fandt en meget stor mejer, der straks fik ham til at studse. Den var banket af en stor snebærhæk og kravlede nu (fed og rund) rundt i hans bakke. Ingen af os der var til stede, havde nogen sinde set så stor en mejer i Danmark før, og det stod klart at det måtte være et usædvanligt fund. Heldigvis fandt vi med lidt besvær yderligere et eksemplar af arten samme dag og sted, ligeledes under en hæk. Senere er der fundet og observeret en del eksemplarer flere steder i det pågældende boligområde. Dyrene blev et par dage efter præsenteret for HE der hurtigt kunne meddele, at Danmark var blevet en mejerart rigere.

Fundet blev lanceret med en pressemeddelelse hvor det danske navn "monster-mejer" blev anvendt. Dette gav en del presseomtale, hvilket resulterede i flere indberetninger af denne usædvanligt store mejerart.

Der gik ikke mange dage efter fundet var offentlig kendt, før den d. 29.9. blev fundet i en have i Bullerup godt 15 km øst fra det første fundsted. Og nu gik det stærkt med fundindberetninger; d. 8.10. dukkede den op i en villahave i Kerteminde, d. 10.10. blev den fundet i en have i Årslev, og endelig fandtes den d. 15.10. i stort antal i en have i Langeskov. I alt blev den altså inden for ganske kort tid fundet på 5 lokaliteter, alle på Fyn og alle i tilknytning til menneskepåvirkede habitater. Den blev på flere af stederne fundet i selskab med mejerarterne *Paroligolophus agrestis*, *Opilio canestrinii*, *Opilio saxatilis* og *Oligolophus hanseni*. På to af disse steder blev det observeret at arten var aktiv ved mørkets frembrud og ud på aftenen, hvor den fandtes fouragerende i blomsterbede og kravlede på husmure. Fra samtlige lokaliteter foreligger belægeksemlarer i alkohol, venligst tilsendt Statens Naturhistoriske Museum af de forskellige husejere der fandt arten i deres haver.

Odiellus spinosus fra det første danske findested, Odense (Tornbjerg). Foto: Jan Boe Runge.

Bestemmelse

Prøver man at bestemme *O. spinosus* ved hjælp af Søren Toft's fremragende hæfte (Toft 2004), når man til slægten *Lacinius*. Begge de danske *Lacinius*-arter er dog meget mindre end *O. spinosus*, som med sin op til 1 cm lange krop er den næststørste mejer nord for Alperne. (*Gyas titanus* Simon, 1879 er en anelse større – den ser dog helt anderledes ud og kan næppe forventes på vore breddegrader.) Udover sin størrelse er *O. spinosus* bl.a. kendelig ved den karakteristiske rygtegning: en aflang, mørk figur som er mørkest i kanterne og en smule udvidet helt bagtil. De tre torne fortil på kroppen, som findes hos adskillige mejerarter, er specielt kraftige hos *O. spinosus*. En udførlig beskrivelse af *O. spinosus* findes hos Martens (1978).

Udbredelse

O. spinosus er en overvejende sydvesteuropæisk art som er kendt fra Algeriet, Spanien, Portugal, Frankrig, Italien, Slovenien, Kroatien, Belgien, Holland, det sydlige England og Irland samt fra isolerede steder i Tyskland. Iflg. Martens (1978) var den i Tyskland kendt fra Mainz-Frankfurt-Darmstadt-området i sydvest plus et enkelt fund fra Berlin. Siden da er den fundet mange steder i Berlin-regionen (Arachnologische Gesellschaft 2006), og for helt nyligt i Stralsund på østersøkysten (A. Schönhofer leg., J. Martens pers. medd.).

O. spinosus er en varmeelskende art (Martens 1978). At den dukker op i Danmark nu, kan ses som endnu en mulig konsekvens af den igangværende ændring af det danske klima. I de seneste årtier har talrige andre markante varmekrævende arter "invaderet"

Danmark, f.eks. hvepseedderkoppen (*Argiope bruennichi* (Scopoli, 1772)) som første gang blev set i 1992 (Andersen & Enghoff 1993), men nu er fundet i næsten alle de faunistiske distrikter (Scharff & Gudik-Sørensen 2006), sribetægen, (*Graphosoma lineatum* (Linnaeus, 1758)), som blev fundet første gang i 1992 (Andersen & Enghoff 1993), men nu er vidt udbredt, undtagen i Nord- og Vestjylland (Tolsgaard 2001), den lille humlebille (*Trichius rosaceus* (Voet, 1769)), som første gang fandtes ynglende i 2001 (Martin & Pedersen 2002) og siden er konstateret ynglende på mindst yderligere 3 lokaliteter, samt den smukke rovbille *Ocybus pedator* (Gravenhorst, 1802) der er en ret sydlig art, og som siden 1998, hvor den fandtes første gang i Danmark, har bredt sig med stor hast – dog kun i Københavnsområdet (Hansen et al. 1999). Det foreløbigt seneste skud på denne stamme er almindelig blodcikade (*Cercopis vulnerata* Rossi, 1807), som i 2006 blev fundet talrigt i Frøslev Plantage i Sønderjylland (Jørum & Mahler 2006).

Aktuelt om den danske mejerfauna

Om den succesfulde invasion af den anden mejer, *Opilio canestrinii*, i Danmark (Enghoff 1987, 1988, Toft 2004) kan tilskrives klimaændringen, er ikke sikkert. Til gengæld er det påfaldende, at *O. canestrinii* tilsyneladende har fortrængt flere arter, der tidligere var meget almindelige. Således ser man næsten aldrig *Opilio parietinus* og *Leiobunum rupestre* mere, selv om de var særdeles talrige i slutningen af 1980'erne (Enghoff 1988, Toft 2004). I efteråret 2006 hvor mejer-indsamlingsaktiviteten i Danmark har været forøget pga. fundet af *Odiellus spinosus*, blev *L. rupestre* således slet ikke fundet, mens *O. parietinus* kun blev fundet i Skagen (2 stk. 16.x., HE leg.). *Opilio canestrinii* har dog ikke kunnet forhindre *Odiellus spinosus* i at slå sig ned her i landet, men de to arter har også forskellige vaner: *Opilio canestrinii* holder lige som *O. parietinus* og *L. rupestre* meget af at sidde på husmure m.m., mens *Odiellus spinosus* er mere "jordbunden".

Med opdagelsen af *O. spinosus* er nu 20 mejerarter med sikkerhed kendt fra Danmark:

1. *Trogulus tricarinatus* (Linnaeus, 1767) (sjælden).
2. *Nemastoma lugubre* (Müller, 1776) (meget almindelig).
3. *Mitostoma chrysomelas* (Hermann, 1804) (meget sjælden).
4. *Phalangium opilio* Linnaeus, 1761 (meget almindelig).
5. *Opilio canestrinii* (Thorell, 1876) (meget almindelig).
6. *Opilio parietinus* (De Geer, 1778) (sjælden).
7. *Opilio saxatilis* C. L. Koch, 1839 (ikke almindelig).
8. *Rilaena triangularis* (Herbst, 1799) (almindelig).
9. *Lophopilio palpinalis* (Herbst, 1799) (almindelig).
10. *Oligolophus tridens* (C. L. Koch, 1836) (meget almindelig).
11. *Oligolophus hansenii* (Kraepelin, 1896) (meget almindelig).
12. *Paroligolophus agrestis* (Meade, 1855) (meget almindelig).
13. *Lacinius horridus* (Panzer, 1794) (meget sjælden).
14. *Lacinius ephippiatus* (C. L. Koch, 1835) (almindelig).
15. *Odiellus spinosus* (Bosc, 1792) (meget sjælden).
16. *Mitopus morio* (Fabricius, 1799) (meget almindelig).
17. *Leiobunum rotundum* (Latreille, 1798) (meget almindelig).
18. *Leiobunum blackwalli* Meade, 1861 (ikke almindelig).
19. *Leiobunum rupestre* (Herbst, 1799) (sjælden).
20. *Nelima gothica* Lohmander, 1945 (meget sjælden).

Hvem bliver den næste?

Listen over danske arter er vokset med 3 i løbet af de sidste 20 år: *Opilio canestrinii*, *Lacinius horridus* og nu *Odiellus spinosus*. Der er udover de 20 arter en gammel, særdeles tvivlsom angivelse af *Ischyropsalis hellwigi* (Panzer, 1794) fra Vendsyssel (Toft 2004), men denne art er ikke blandt de forventelige. Det er derimod flere andre. Vi anser følgende arter for de mest sandsynlige:

Leiobunum limbatum L. Koch, 1861 er en meget stor, meget langbenet art, der hovedsagelig findes i Alperne og lige nord derfor, men også er fundet isoleret længere nordpå, nordligst i Jönköping godt oppe i Sverige (Martens 1978) og omkring Berlin (Arachnologische Gesellschaft 2006). Den træffes i udlandet både i fugtige løvskove og på tørre overdrev med sparsom vegetation, men næsten altid hvor der er klipper. Det sidste faktum betyder nok, at den herhjemme først og fremmest vil kunne findes på husmure, der jo minder en del om klipper. Den angives at være voksen fra april-november (Martens 1978). Der er et flot foto af *L. limbatum* i Toft (2004).

Nelima semproni Szalay, 1951 er udbredt i Alperne og Mellemitalien, med spredte fund længere nordpå (Martens 1978). I Tyskland er der kommet en mængde nye fund til i 1990'erne, nordligst i "biosfærereservatet" Schorfheide-Chorin nordøst for Berlin (Arachnologische Gesellschaft 2006). Den findes i lysåbne skove og ofte i parker samt uplejede haver, hvor den findes under stammer, stubbe, sten og i tørt løv samt ved foden af husmure. Den er voksen fra august-november (Martens 1978).

Opilio dinaricus Šilhavý, 1938, er en østeuropæisk art, der meget ligner *O. canestrinii* og er fundet så langt nordpå som langs den polske østersøkyst. Den træffes oftest i lysåbne løvskove med meget undervegetation og ofte i nærheden af vand, tilsyneladende undgår den helst habitater der er alt for påvirkede mennesker. Voksne dyr kan findes fra juni-september (Martens 1978).

Dicranopalpus ramosus (Simon, 1909) har karakteristisk tvegrenede pedipalper og en usædvanlig hvilestilling, idet alle fire par ben holdes vinkelret ud fra kroppen. Den er udpræget vesteuropæisk (Martens 1978), og har bredt sig kraftigt i de seneste år, bl.a. er den nu ganske almindelig i Holland (Wijnhoven 2006, Noordijk et al. in press). For nylig har den nået Tyskland (Schmidt 2004), hvor det nordligste fund er gjort i Flensborg, lige syd for den danske grænse (Arachnologische Gesellschaft 2006). Træffes i halvtætte skove, hvor den bedst findes på løv og grene i kratbevoksninger, den kan dog også træffes i haver hvor den findes i hække og buske samt i og omkring huse, herunder på mure. Den er voksen i august-september (Martens 1978, Wijnhoven 2006).

En stor tak skal rettes til Jan Boe Runge (Odense) for det flotte foto af *O. spinosus* og for fundoplysninger samt indsamling af belægeksemplarer. For fundoplysninger samt tilsendelse af belægeksemplarer takkes ligeledes Bo K. Stephensen (Kerteminde), Inga Holm (Langskov) og Poul Rafner (Årslev). J. Martens (Mainz), T. Blick (Hummeltal) og Hay Wijnhoven (Nijmegen) takkes for nyttige oplysninger.

Litteratur

- Andersen, N.M. & Enghoff, H., 1993. Stribetæge og hvepseedderkop – flotte nye danske dyrearter. – *Dyr i Natur og Museum* 1993, 1: 11-13.
- Arachnologische Gesellschaft 2006. Nachweiskarten der Spinnentiere Deutschlands (Arachnida: Araneae, Opiliones, Pseudoscorpiones). – www.spider.de/arages.
- Enghoff, H., 1987. *Opilio canestrinii* (Thorell, 1876) – en nyindvandret mejer i Danmark (Opiliones). – *Entomologiske Meddelelser* 55: 39-42.

- Enghoff, H., 1988. Operation *Opilio* 1987 – en undersøgelse af mejere på mure, stakitter o.l. steder i Danmark. – *Entomologiske Meddelelser* 56: 65-72.
- Enghoff, H., Holter, P. & Pedersen, B.V., 1999e. *Lacinius horridus* (Panzer, 1794), en ny dansk mejer – samt lidt om Raghammer Odde, Bornholm. – *Entomologiske Meddelelser* 67: 137-139.
- Hansen, M., J. Pedersen & G. Pritzl, 1999. Fund af biller i Danmark, 1998 (Coleoptera). – *Entomologiske Meddelelser* 67: 71-102.
- Jørum, P. & Mahler, V., 2006. Blodcikaden *Cercopis vulnerata* Rossi, 1807 – endnu et nyt markant insekt i den danske fauna (Auchenorrhyncha: Cercopidae). – *Entomologiske Meddelelser* 74: 165-168.
- Martens, J., 1978. Spinnentiere, Arachnida. Weberknechte, Opiliones. – *Die Tierwelt Deutschlands* 64: 1-464.
- Martin, O. & J. Pedersen, 2002. Fund af humlebillerne *Trichius zonatus* Germar og *Trichius fasciatus* (Linnaeus) i Danmark (Coleoptera, Scarabaeidae). – *Entomologiske Meddelelser* 70: 111-116.
- Noordijk, J., H. Wijnhoven & J. Cuppen in press. The distribution of *Dicranopalpus ramosus* in the Netherlands (Arachnida: Opiliones). – *Nederlandse Faunistische Mededelingen*.
- Scharff, N. & O. Gudik-Sørensen, 2006. Katalog over Danmarks edderkopper (Araneae)/Catalogue of the spiders of Denmark (Araneae). – *Entomologiske Meddelelser* 74(1): 3-71.
- Schmidt, C., 2004. Der Weberknecht *Dicranopalpus ramosus* (Simon, 1909) (Arachnida, Opiliones, Phalangiidae) neu für Deutschland. – *Mitteilungen der Arbeitsgemeinschaft westfälischer Entomologen* 20: 1-12.
- Toft, S., 2004. Mejerne. – *Natur og Museum* 2004, 3: 1-36.
- Tolsgaard, S., 2001. Status over danske bredtæger, randtæger og ildtæger (Heteroptera: Pentatomidea, Coreoidea & Pyrrhocoridae). – *Entomologiske Meddelelser* 69(1): 3-64.
- Wijnhoven, H. 2006. Hooiwagens op een Nijmeegse muur. – *Nieuwsbrief SPINED* 22: 2-8.